

7. Орехов С.А. Диверсифицированные корпоративные объединения: проблемы статистического анализа / С.А. Орехов. – М.: БУКВИЦА, 2000. – 120 с.

8. Самоукин А. И. Потенциал нематериального производства / А. И. Самоукин. – М.: Знание, 1991. – 175 с.

Определены этимологические основы экономического содержания финансового потенциала предприятия. Рассмотрены пять групп показателей, связанных с формированием, размещением и использованием финансовых ресурсов, которые определяют финансовый потенциал. Освещены этапы формирования и дана оценка использования финансового потенциала аграрных предприятий.

Финансовый потенциал, кредитоспособность, аграрное предприятие, финансовая устойчивость, денежные потоки.

Designated etymological basis of economic content of the financial potential of the company. We consider five groups of indicators related to the formation, placement and use of financial resources that determine the financial potential. The stages of development and evaluation of the financial capacity of agricultural enterprises.

Financial capacity, credit standing, the agrarian enterprise, financial stability, cash flow.

УДК: 658.330.3.631.11

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н.К. Мрачковська, кандидат економічних наук

Удосконалено методику формування та оцінки ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств, яка визначає послідовність аналітичного дослідження, забезпечуючи при цьому діагностичну та пошукову функції аналізу, що дає можливість підготувати аналітичну інформацію щодо обсягу виявлених резервів з формування та використання виробничого потенціалу підприємств, а також напрямів їх ефективного залучення до господарського процесу.

Виробничий потенціал сільськогосподарських підприємств, ресурсозабезпечення, ефективність використання, багатомірна економетрична модель

© Н.К. Мрачковська, 2014

Проблема формування раціонального ресурсного потенціалу, його розширеного відтворення, всебічної модернізації і високоефективного використання, а також оптимального забезпечення виробничими ресурсами всіх типів сільськогосподарських підприємств належить до найбільш складних і надзвичайно актуальних не лише у науковій, а й теоретичній площині, оскільки йдеться про найважливішу діяльність суспільства, пов'язану з виробництвом продовольства й сільськогосподарської сировини. Раціональне формування та ефективне використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств може бути забезпечене тільки тоді, коли на практиці мають місце: по-перше, економічно та екологічно доцільне співвідношення ресурсів праці і матеріально-технічної бази; по-друге, широкомасштабне застосування прогресивних, високопродуктивних та екологобезпечних технологій; по-третє, розширене відтворення й оновлення всіх складових елементів виробничого потенціалу агропромислового виробництва; по-четверте, раціональне використання та всебічна охорона природних ресурсів сільськогосподарського призначення.

Пошукам шляхів формування та ефективності використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств приділено багато уваги в роботах таких вчених, як В.М. Архипов, В.Г. Андрійчук, Б.Є. Бачевський, О.І. Шаманська. Значного поширення в економічній літературі набула методика обчислення виробничого потенціалу, розроблена українськими вченими, і використана в наших розрахунках.

Мета дослідження – удосконалення методики формування та оцінки використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств та застосування її для виявлення обсягу вільних резервів з формування та використання потенціалу підприємств та напрямів їх ефективного залучення до господарського процесу.

Виклад основного матеріалу. Проблема формування виробничого потенціалу аграрного сектору України та якісне ресурсотехнологічне оновлення виробництва в умовах ринкової економіки вимагає нині особливої уваги з боку держави, управлінських структур і органів місцевої влади. Їх можна розглянути з двох боків:

З одного боку – це випуск у необхідній кількості вітчизняної сільськогосподарської техніки, машин та обладнання для харчопереробної промисловості.

З іншого – це забезпечення нагромадження реального капіталу та відповідних коштів у сільському господарстві на основі створення на стику промислової й аграрної сфер специфічного економічного механізму.

Для оцінки виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств застосовується система показників, що охоплює всі наявні в розпорядженні підприємства ресурси: основні фонди, матеріальні запаси і витрати, земельні, трудові і фінансові ресурси.

Кожний показник виконує одну з трьох функцій.

1. Характеризує рівень забезпеченості підприємства тим або іншим видом ресурсу стосовно загальної суми його активів.

2. Здійснює специфічну функцію з характеристики поведінки цього виду ресурсу в умовах функціонування (показники ліквідності запасів товарно-матеріальних цінностей, продуктивності праці, матеріаломісткості, маневреності капіталу тощо).

3. Визначає ступінь ефективності на кожну гривню витрат, вкладених у виробництво (показники прибутковості і рентабельності).

Отже, оцінка вартості виробничого потенціалу підприємства є упорядкованим, цілеспрямованим процесом визначення у грошовому виразі вартості об'єкта з урахуванням потенційного та реального доходу, який має місце в певний проміжок часу в умовах конкретного ринку.

На думку В. Архіпова, підвищення корисного результату визначається зростання фізичного об'єму застосовуваних ресурсів та рівнем якості всієї системи виробничих ресурсів. Отже, сукупна споживна вартість виробничих ресурсів визначається за формулою [1]:

$$W_q = L \cdot k_L + \pi \cdot \beta \cdot F \cdot k_W, \quad (1)$$

де L – чисельність виробничого персоналу;

k_L – оцінка складу і якості трудових ресурсів;

ρ – коефіцієнт заміщення трудових ресурсів елементами основних виробничих фондів;

ϵ – частка активної частини основних виробничих фондів;

F – вартість основних виробничих фондів у незмінних цінах;

k_W – оцінка складу і якості основних виробничих фондів.

Виробничий потенціал представлений не лише вартістю виробничих ресурсів хоча і є його найвагомішою складовою. Окрім вартості виробничих ресурсів він приховує можливості щодо вирішення планових виробничих завдань, які складно оцінити кількісно, проте вони суттєво впливають на результати господарської діяльності.

З цієї позиції вдалим є підхід до використання інтегрального показника ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства [2]:

$$IP_{EBPII} = \sum_{i=1}^n k_i \cdot P_i \quad (2)$$

де IP_{EBPII} – інтегральний показник ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства, коефіцієнт;

P_i – частковий показник оцінки ефективності використання i -го виду ресурсу підприємства;

k_i – ваговий коефіцієнт значимості i -го виду ресурсу підприємства;

n – кількість ресурсів підприємства.

Компонентна побудова показника дозволяє проводити оцінку та аналіз земельних, трудових, матеріально-технічних та інших ресурсів. Чим вищого значення набуває показник ефективності використання ресурсного потенціалу тим раціональніше використовуються ресурси підприємства.

У наших розрахунках використана методика обчислення виробничого потенціалу, розроблена українськими вченими. Її основні положення такі: вартість земельних угідь визначаються за грошовою

оцінкою кожного їх виду на момент проведення розрахунків; основні засоби виробництва враховуються за їх початковою оцінкою, а оборотні – у розмірі їх фактичних витрат, оскільки швидкість обороту оборотних засобів у сільськогосподарському виробництві становить близько року; вартість трудового потенціалу оцінюється з урахуванням фактичної річної оплати праці та строку окупності основних засобів [3].

На основі узагальнення даних аналізу про ступінь формування, забезпеченості, оцінки та використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств з'являється можливість визначити структуру ресурсів виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств та методику їх формування; оцінити ефективність використання окремих ресурсів і ступінь їх дефіцитності; виявити резерви та ступінь впливу виробничих ресурсів на прибуток підприємств; провести розрахунок оптимальних витрат ресурсів сільськогосподарських підприємств; визначити напрями поліпшення використання окремих ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Вплив окремих чинників на ефективність використання виробничого потенціалу підприємства та локальних потенціалів (земельного, трудового, матеріально-технічного) слід досліджувати на основі кореляційно-регресійного аналізу, який дозволяє дослідити чутливість результативної ознаки від зміни включених до моделі факторів. Використання багатофакторної економетричної моделі дозволить визначити резерви підвищення ефективності використання земельного, трудового, матеріально-технічного потенціалів у аграрному виробництві з врахуванням впливу кожного фактору, що формує їх рівень.

Вирішення цих завдань укладається в багатофакторну економетричну модель, тобто модель, у якій результативна ознака залежить від кількох факторів одночасно. Адже система взаємозв'язків у аграрній сфері настільки складна, що обмежуватися впливом одного чи двох факторів на певну результативну ознаку не лише не припустимо, але й помилково, оскільки може призвести до спотворення дійсності та хибних висновків.

Специфікація визначеної математичної моделі лінійна:

$$y = f(a_0 + a_i x_i), \quad (3)$$

де y – залежна змінна;

x_i – незалежні змінні;

a_i – параметри моделі.

Вищенаведена формула припускає функціональний зв'язок між залежною ознакою та незалежними факторами. Однак ця залежність дещо змінюватиметься між спостереженнями, що свідчить про наявність кореляційного зв'язку. Тому, для врахування зазначених змін до моделі вводяться фактори «збурення». Врахування зміни залежної змінної від впливу факторів, які не враховані у формулі, здійснюється шляхом включення відповідного параметра. З врахуванням цього багатофакторна економетрична модель досліджуваного процесу приймає вигляд:

$$y = f(a_0 + a_i x_i + u_i), \quad (4)$$

де u_i – збурююча складова, що є випадковою величиною.

Разом з тим, використання кореляційно-регресійного аналізу в економічних дослідженнях накладає певні обмеження. Зокрема, дослідження взаємозалежностей абсолютних показників, як то вартість кінцевого продукту, вартість земельних, матеріально-технічних та трудових ресурсів не є можливим. Для характеристики перетворення вартості, що представлена виробничим потенціалом, в кінцеві результати скористаємося класичними положеннями економічної теорії та базовими положення диференційного числення.

Виробничий потенціал – це спроможність вирішувати виробничі завдання на підприємстві [3]. Вирішення зазначених завдань потребує певних обсягів виробничих ресурсів, співвідношення між якими може бути доволі різноманітним, враховуючи здатність до взаємозаміщення. Разом з тим головна мета виробничої діяльності не перемога за будь-яку ціну, а вирішення виробничих завдань з мінімальними витратами [2]. Для знаходження обсягів виробничих ресурсів, які відповідають прийнятому критерію, здійснимо методологічні пояснення. Розглянемо основні складові виробничого потенціалу - основні і оборотні фонди та трудові ресурси:

$$V = V^f + V^w + V^s \quad (5)$$

де V^f – основні фонди;
 V^w – оборотні фонди;
 V^s – фонд заробітної плати.

Такий підхід до оцінки виробничого потенціалу ґрунтується на тому, що виробничий потенціал інтегрує в собі всі характеристики внутрішнього середовища виробничого процесу, які впливають на вирішення виробничих завдань [4]. Основні засоби в сільському господарстві складаються з таких елементів:

$$V^f = V_1^f + V_2^f, \quad (6)$$

де V_1^f – вартість будівель та споруд, машин та устаткування, виробничого та господарського інвентарю тощо;
 V_2^f – вартість земельних ресурсів.

У процесі виробництва різні ресурси споживаються і переносять свою вартість на кінцеву продукцію. Виробничі витрати на продукцію складаються з витрат основних та оборотних фондів, а також витрат на оплату праці:

$$v = v^w + v^f + v^s, \quad (7)$$

де v^w – матеріальні витрати;
 v^f – амортизаційні відрахування;
 v^s – витрати на оплату праці.

Амортизаційні відрахування складаються з:

$$v^f = v_1^f + v_2^f, \quad (8)$$

де v_1^f – амортизаційні відрахування від вартості будівель та споруд, машин та устаткування, виробничого та господарського інвентарю;
 v_2^f – амортизаційні відрахування від вартості земельних ресурсів.

Тоді, з урахуванням (7) та (8), рівняння витрат на продукцію набуде вигляду:

$$v = v^w + v^s + v_1^f + v_2^f, \quad (9)$$

Враховуючи те, що кожен вид ресурсу у процесі виробництва переносить свою вартість на кінцеву продукцію, між виробничим потенціалом та витратами на продукцію можна знайти аналітичну залежність. Так, оборотні фонди повністю переносять свою вартість на кінцеву продукцію протягом одного операційного циклу. Тоді, рівняння витрат оборотних фондів набуде вигляду:

$$v^w = nV^w, \quad (10)$$

де n – коефіцієнт оборотності оборотних фондів у відповідних витратах.

Основні фонди протягом виробничого циклу переносять свою вартість на продукцію частинами, у формі амортизації. Тоді, рівняння витрат основних фондів набуде вигляду:

$$v^f = \beta_1 V_1^f + \beta_2 V_2^f, \quad (11)$$

де β_1, β_2 – ставки амортизації основних фондів.

З врахуванням виразів (10) та (11) рівняння витрат на продукцію приймає такий вигляд:

$$v = n(V^w + V^s) + \beta_1 V_1^f + \beta_2 V_2^f \quad (12)$$

Рівняння (10) описує залежність витрат на продукцію від складових виробничого потенціалу. Представляє інтерес дослідження залежності відхилень складових виробничого потенціалу від номінальних значень [7].

Із теорії чутливості відомо, що, якщо задана деяка функція типу $y = f(x)$, то відносне відхилення функції обчислюється за формулою:

$$\delta y = \sum S_x^y \delta x_k, \quad (13)$$

де $S_x^y = \frac{\partial y}{\partial x_k} \cdot \frac{y_0}{x_{k0}}$ – відносні чутливості, які при $x = x_0$ використовуються в якості вагових коефіцієнтів (коефіцієнтів еластичності) [8].

Відносні відхилення параметрів знаходяться з такого співвідношення:

$$\delta x = \frac{\Delta x}{x_0} = \frac{x - x_0}{x_0}. \quad (14)$$

Отже, рівняння витрат (10) у просторі параметричних відхилень набуде такого вигляду:

$$\delta v = n \left(\frac{V_0^w}{v_0} \delta V^w + \frac{V_0^s}{v_0} \delta V^s \right) + \beta_1 \frac{V_{10}^f}{v_0} \delta V_1^f + \beta_2 \frac{V_{20}^f}{v_0} \delta V_2^f, \quad (15)$$

де коефіцієнти чутливості (еластичності) $\frac{V_0^i}{v_0}$ можна розглядати як вагові коефіцієнти.

Рівняння відхилень витрат (15) можна використовувати для вирішення задач компенсації відхилень. Для дослідження ефектів компенсації надамо відносному відхиленню функції витрат (15) значення, рівне нулю $\delta v = 0$, тоді отримаємо рівняння параметричної інваріантності витрат:

$$n \frac{V_0^w}{v_0} \delta V^w + n \frac{V_0^s}{v_0} \delta V^s + \beta_1 \frac{V_{10}^f}{v_0} \delta V_1^f + \beta_2 \frac{V_{20}^f}{v_0} \delta V_2^f = 0 \quad (16)$$

Рівняння інваріантності витрат (1.16) пов'язує зміни видів витрат таким чином, що сумарні витрати на продукцію залишаються незмінними, тобто постійними. Оскільки всі складові мають позитивний знак, то для виконання умови (16) необхідно, щоб компенсуючі доданки були негативними. Для чотирьох видів витрат незалежними є відхилення для трьох довільно вибраних витрат, тому для рішення рівняння (16) потрібно задати три види відхилень.

Якщо інтервал часу дорівнює тривалості операційного циклу, то коефіцієнт оборотності $n = 1$. Тоді рівняння спрощується:

$$\frac{V_0^w}{v_0} \delta V^w + \frac{V_0^s}{v_0} \delta V^s + \beta_1 \frac{V_{10}^f}{v_0} \delta V_1^f + \beta_2 \frac{V_{20}^f}{v_0} \delta V_2^f = 0 \quad (17)$$

Задача компенсації відхилень формулюється так. Для заданих відхилень параметрів $\langle \delta x_k \rangle$ і коефіцієнтів чутливості s_x^y визначити компенсуючі складові, що задовольняють рівність (16).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, методика формування та оцінки виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств визначає послідовність аналітичного дослідження, забезпечуючи при цьому діагностичну та пошукову функції аналізу. Мета зазначеного аналізу полягає у підготовці аналітичної інформації щодо обсягу виявлених резервів з формування та використання виробничого потенціалу підприємств та напрямів їх ефективного задіяння. Для ефективного застосування запропонованих методів аналізу використовуються відповідні процедури системного аналізу, а також статистичні засоби встановлення взаємозв'язків та залежностей між показниками за проблемою, що досліджується.

Список літератури

1. Архипов В. М. Проектирование производственного потенциала объединений / В. М. Архипов. – Ленинград: Издательство Ленинградского университета, 1984. – 137 с. – (теоретические аспекты).
2. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методологія, аналіз: монографія / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2005. – 292 с.
3. Бачевський, Б. Є. Потенціал і розвиток підприємства: навч. посібник / Бачевський Б. Є., Заблодська І. В., Решетняк О. О. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 400 с.
4. Бутко Н. В. Інтегральна оцінка ресурсного потенціалу регіональних продуктивних підкомплексів / Н. В. Бутко // Економіка АПК. – 2011. – № 9. – С. 61–65.
5. Лукинов И. И. Аграрный потенциал: исчисление и использование / И. И. Лукинов, А. М. Онищенко, Б. И. Пасхавер // Вопросы экономики. – 1988. – № 1. – С. 24–28.
6. Методы теории чувствительности в автоматическом управлении / [В. И. Городецкий, Ф. М. Захарин, Е. Н. Розенвассер, Р. М. Юсупов]; под ред. Е. Н. Розенвассера, Р. М. Юсупова. – Ленинград: Энергия, 1971. – 344 с.
7. Підприємництво: проблеми становлення та функціонування. Зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф. [«Підприємництво в умовах поживлення економіки України»], (Житомир, 15–16 листоп. 2001 р.) / Ін-т підприємн. та сучасн. техн. – Житомир: Редакц. вид. відділ ІПСТ, 2001. – с. 188.

8. Шаманська О. І. Оцінка ефективності управління економічними ресурсами підприємства / О. І. Шаманська // Найновите научні постиження. Збірник матеріалів V Міжнародної. науч-практ. конф. – Т. 4. – София: «Бял ГРАД-БГ» ООД, 2009. – С. 19–23.

Усовершенствована методика формирования и оценки эффективности использования производственного потенциала сельскохозяйственных предприятий, определяющая последовательность аналитического исследования и обеспечивающая при этом диагностическую и поисковую функции анализа, что позволяет подготовить аналитическую информацию относительно объема обнаруженных резервов и направлений их эффективного использования в хозяйственных процессах.

Производственный потенциал сельскохозяйственных предприятий, ресурсообеспечение, эффективность использования, многофакторная эконометрическая модель.

Methodology of forming and estimation of efficiency of the use of productive potential of agricultural enterprises is improved, qualificatory sequence of an analytical research and providing here diagnostic and searching to the function of analysis, that allows to prepare analytical information on the volume of found out backlogs and directions of their effective use in economic processes.

Production potential of agricultural enterprises, resurso-obespechenie, efficiency of the use, multivariable ekonometricheskaya model.

УДК 336.531.2

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АПК

І.М.Титарчук, кандидат економічних наук

Досліджено стан підприємницької діяльності та особливості інвестиційного забезпечення сільськогосподарських підприємств Київської області, організаційно-економічні проблеми фінансового забезпечення інвестиційної діяльності підприємств АПК.

Фінансове забезпечення, інвестиційна діяльність, інвестиції, прибуток, акції, державна підтримка, активізація інвестиційної діяльності.

Ефективна підприємницька діяльність сільськогосподарських компаній у довгостроковій перспективі та забезпечення високих темпів її

© І.М. Титарчук, 2014